

Posudek bakalářské práce Kateřiny Studené „Kafkův Proces a jeho inscenační možnosti“.

Teoretická část bakalářské práce je členěna do čtyř základních kapitol. První se věnuje osobnosti Franze Kafky. Pod názvy podkapitol Kafka a rodina, Kafkova práce, Kafkův vztah k ženám jsou sumarizovány základní poznatky o životě Franze Kafky. Hledáme-li osobnější formulace, vztahující se k známým faktům, související s vlastní adaptací a inscenací Procesu, pak je možné citovat: „U rodičů byl nespokojen, přesto nikdy neodešel. Tento Kafkův vnitřní rozpor, pocit neschopnosti k aktivnímu činu je jedním z témat, na kterém je založena celá jeho umělecká tvorba.“ „Kombinace mechanické a úmorné práce a systému, který stojí proti člověku, byla základem pro prostředí, jaké můžeme vidět v Kafkových románech Proces, Zámek nebo Proměna.“ „Jako by pro něj existovaly ženy dvojího typu....krátké povrchní známosti, za které se posléze styděl“ a „ženy opatrovatelky, dárkyně života, nositelky životní síly....ke kterým vzhlížel až adorujícím způsobem.“

V kapitole Dílo F. Kafky autorka referuje o jeho tvorbě od počátečních pokusů v roce 1908. Upozorňuje na ranou povídku Ortel pokládanou za klíčovou pro pochopení Kafky: „Příběh povídky zbavuje syna veškeré viny a tu přenáší na otce.“ Autorka krátce charakterizuje stěžejní díla: Proměna, Amerika, Proces, Zámek. Připomíná, že za další umělecká díla můžeme považovat jeho osobní deníky a korespondenci, zejména pak Dopis otci.

Za stěžejní, vzhledem k tématu práce, je možné pokládat kapitolu o románu Proces. Autorka cituje skutečnost, že dílo začíná psát po rozchodu Felicií Bauerovou. „Ve svých denících připodobňoval ji (tuto událost) k zatčení a soudnímu tribunálu.“ Souvislosti životních událostí a díla připomíná autorka práce vícekrát. „U Franze Kafky platí, že nemůžeme uměleckou tvorbu oddělit od jeho osobnosti. Připravili bychom se tak o množství dalších rovin, které jeho díla ukrývají.“, můžeme číst již na str.14. Druhá věta uvedeného citátu je rozhodně sporná. Svrchované, skutečné dílo, je nonlimitně interpretovatelné i vně biografie. Což je v podstatě i důkazem jeho kvalit. I kdybychom připustili, že celé Kafkovo dílo má „pouze“ konfesijní charakter (a to, že si autor přál, aby bylo zničeno, by tomu mohlo nasvědčovat), zůstává dílem interpretovatelným pouze vlastním materiálem, samo sebou a ze sebe. Autobiografický kontext je pouze jedním z možných kontextů, které interpret bere v úvahu. Omezí-li se interpret pouze na autobiografický kontext, vystavuje se riziku, že podlehne až příliš snadno nabízejícím se řešením, ilustrujícím spíše život autora a pomine další vrstvy díla. Uvedená formulace je spíše platná v opačném gardu. Dalo by se říct, že právě díky dílu poznáváme Kafku jako člověka.

Autorka určuje následující motivy a témata románu: vina jako stěžejní téma, motivy odcizení, vyřazenosti, vlastní méněcennosti, motiv tajemna snu, pozice člověka v systému a mimo něj, motiv žen, téma náboženství a víry. Proti výčtu nelze sice protestovat, ale samotný výčet (byť každá položka je krátce zdůvodněna) nemůže postihnout celek. Osobitý způsob čtení a možnou interpretaci podněcuje teprve hledání souvislostí a vazeb celku.

Teoretická část práce končí podkapitolou informující nás o inscenacích Procesu na českých jevištích. Teoretická část práce je přehledně členěna, až s akurátní pečlivostí je všem podkapitolám věnován téměř stejný prostor. Trpí ovšem poněkud nevzrušivým a mentorským tónem. Jako by bylo vše jasné a jednou provždy vyřešeno, nic nezneklidňovalo a neprovokovalo.

Praktická část klauzurní práce se věnuje dramatickým Jana Grossmana a Evalda Schorma, jejichž kompilací vznikl text klauzurní inscenace. Autorka uvádí, že Grossmanova adaptace „dodržuje stejné

pořadí situací jako v románu, zachovává chronologičnost.“ Je v ní ale větší prostor než v románu věnován pracovnímu prostředí – bance. Zmiňuje také, že Grossman ponechává dialogy co nejvíce podobné těm, které nalezneme v původním románu. A pokud píše nové, snaží se co nejvíce přiblížit Kafkově stylu. Oproti tomu: „Schorm se ve své drammatizaci zaměřuje především na komický potencionál románu. Volí situace, které někdy neposouvají děj, zato však obsahují humornou složku.“ A dále pak: „Na rozdíl od Grossmana. Schorm nevychází z předpokladu, že Josef K. je vinen, spíš pokládá otázku, zda tomu tak opravdu je.“ Autorka vypočítává, kdy a jak se oba autoři odchylují od struktury románu, jaké volí řazení scén.

V následné kapitole Vznik konečného textu se pak dozvídáme, co, jak a kde je použito z Grossmanovy drammatizace, které situace z drammatizace E. Schorma. Autorka referuje asi přesně, ale na díle nezúčastněný čtenář je zapleten do tolika „technických“ detailů, že v přemíře informací ztrácí orientaci. Jako bychom měli kompas s vykreslenou stupnicí, leč bohužel bez střílky.

Kluzurní inscenace sama mě svým způsobem potěšila, hlavně skutečností, že projevovala ambici postihnout dílo v jeho celku, vztahovat se přímo k dílu. Inscenace umožňovala, alespoň vstřícnému divákovi, vnímání i v kontextu nejširším, nejobecnějším – metafyzickém, či transcendentálním. Limitou příběhu Josefa K. je smrt. V kluzurní inscenaci je Josef K. do poslední chvíle bouřící se, vzdorný- „v poslední chvíli pochopil, za co byl souzen a odsouzen.“ Jistou spekulativnost tohoto řešení přikládala jsem mladickému idealismu. Po přečtení písemné práce mám pochybnosti, zda nejde spíše o ne zcela dostatečnou konsekvenci myšlení (jde-li o dramaturga) a ne zcela průkaznou odvahu ke konkrétnímu řešení (jde-li o režiséra). V písemné práci se autorka často odvolává na zásadní studii Jana Grossmana. Nejsem si ovšem jista, zda dokázala vstřebat moralizujících tendencí zcela prostou důslednost jeho myšlení. Grossman pokládá K. za oběť absurdity, ale zároveň za jejího spolutvůrce. Proto jej označuje, v samotné pointě stati, za nikoli protagonistu, ale antagonistu. V kluzurní inscenaci je prozření –sympatie vzbuzujícího bouřícího se hrdiny- vně příběhu, nevyplývá z byt' absurdní logiky příběhu, není dovršením fabule – je spíš zvnějšku dodaným ideovým posthappyendem. A tak i celou fabuli vykazuje „z logiky absurdity“ do žánru morality.

Bakalářskou písemnou práci pokládám za vyhovující nárokům na bakalářskou práci kladeným. Navrhuji známku C.

Otázka: V kapitole „Vznik konečného textu“ mi poněkud chybělo to nejvzrušivější - proč. Pokuste se vysvětlit, proč jste si Kafkův Proces vybrali, proč jste vycházeli ze dvou rozdílných drammatizací. A smím-li prosit, riskněte být osobní.

prof. PhDr. Daria Ullrichová